

RAOUL DUFY, EEN VAN DE EERSTE PATIËNTEN MET RA DIE CORTICOSTEROÏDEN KREEG

De naam van de Franse kunstenaar Raoul Dufy (1877-1953) doet misschien niet meteen een belletje rinkelen, toch gold hij als een van de meest veelzijdige en toonaangevende avant-gardisten. Hij was van alle markten thuis: Raoul Dufy was niet alleen een verdienstelijk kunstschilder, illustrator, graveur en decoratieschilder, maar ook een belangrijk ontwerper van keramiek en textiel.

Dufy was 23 jaar oud toen hij naar de prestigieuze École des Beaux-Arts in Parijs ging, waar ook Monet, Degas, Seurat en Renoir hun opleiding kregen. Een paar jaar later al behoorde hij tot de top van de avant-gardisten in Parijs. Dufy maakte impressionistische werken, liet zich inspireren door het kubisme en ontwikkelde daarna een eigen stijl. Hij werd dé vertolker van het 'joie de vivre'. Hij legde het onbezorgde mondaine leven vast bij paardenrennen, tijdens de opera, in

het casino en in havens. "Het leven heeft mij niet altijd toegelachen, maar ik heb wel altijd het leven toegelachen", zei hij ooit.

Salicylaat

Al als kind had Dufy reumaklachten, maar pas op latere leeftijd werd de diagnose reumatoïde artritis (RA) gesteld. Dufy werd eerst behandeld met een salicylaat. Salicylaten

Raoul Dufy, Bateaux pavoisés (beschildeerde boten), circa 1946.

BEHANDELEN MET 'GOUD'INJECTIES

Rond 1930 werd ontdekt dat je RA kunt behandelen met goudinjecties zoals aurothiomalaat. Hoewel Dufy daar aanvankelijk goed op reageerde, had hij ook last van bijwerkingen. Hij noemde die zelf 'shock'. Tegenwoordig zouden we waarschijnlijk spreken van een allergische reactie, bij deze behandeling niet heel zeldzaam. Opvallend is dat patiënten die een allergische reactie hebben op goudinjecties, hier wel het meeste baat bij hebben voor de reumatische aandoening. In de jaren negentig deed Jon Lampa, tegenwoordig hoogleraar reumatologie aan de Karolinska Universiteit in Stockholm hier onderzoek naar. Hij toonde aan dat deze behandeling een verschuiving kan geven in het immuunsysteem van Th1-cellen naar Th2-cellen. Th1-cellen veroorzaken een immuunreactie die ziektemakers kan helpen uitschakelen, maar die ook autoimmuniteit kan geven zoals bij reuma. Th2-cellen zijn verantwoordelijk voor andere aspecten van afweer maar ook voor allergische reacties. De verschuiving die Lampa aantoonde, zou een verklaring kunnen zijn voor de effectiviteit van goudinjecties.

(waaronder aspirine) zijn medicijnen die pijnstillend, koortsverlagend en ontstekingsremmend werken. Veel effect had dit niet, maar Raoul Dufy liet zich niet uit het veld slaan. Zelfs in periodes dat hij zich niet goed voelde, werkte hij door. De tube aspirine stond naast zijn schilderspalet.

Raoul Dufy, Interior with Open Windows, 1928.

Wanneer hij zijn rechterhand niet goed kon gebruiken, nam zijn linkerhand het tekenen over met dezelfde lichtheid, hetzelfde gemak en precisie.

Aan het begin van de Tweede Wereldoorlog zoekt Dufy zijn toevlucht in het warmere Zuid-Frankrijk. In het kunstenaarsdorpje Céret, in de Pyrénées-Orientales hoopte hij gezondheid en veiligheid tegen het oorlogsgeweld te vinden.

Misschien deed het klimaat zijn reuma goed, wat hoogstwaarschijnlijk niet goed was voor zijn gezondheid was het schilderen. De heldere en felle kleuren die kunstenaars als Renoir en hij gebruikten bevatten giftige zware metalen. Daar kwam nog bij dat Dufy net als Renoir een fervent sigarettenroker was, ook een risicofactor voor het ontwikkelen en verergeren van RA.

Aurothiomalaat

In die tijd werd Raoul Dufy behandeld met aurothiomalaat. Aurothiomalaat is een DMARD (disease modifying anti rheumatic drug) en bestaat uit een verbinding waaruit langzaam goud vrijkomt. Het heeft een ontstekingsremmend effect. Dufy reageerde zo goed op dit middel dat hij opschepte dat hij weer in staat was te rennen om een tram te halen." (Zie ook kader.)

Maar het effect van deze en andere behandelingen ging op en neer. Raoul Dufy nam zijn toevlucht tot kuren. Zo verbleef

CORTISOL/ CORTICOSTEROIDEN/ GLUCOCORTICOIDEN

Eind jaren veertig werd in de Mayo Clinic, in de Amerikaanse staat Minnesota, de werking van cortisol bij reuma ontdekt. Al in 1950 kregen drie onderzoeker de Nobelprijs voor Fysiologie of Geneeskunde 1950 voor hun studies naar bijnierschors hormonen (cortisonen). Dat waren de Amerikaanse biochemicus Edward Kendall (1886-1972), de Zwitserse biochemicus Tadeus Reichstein (1897-1996) en de Amerikaanse reumatoloog Philip Hench (1896-1965). De eerste resultaten waren dan ook geweldig. Ook voor Dufy. Het werd pas gaandeweg duidelijk dat er bij langdurig gebruik ook veel bijwerkingen waren, en een daarvan was het risico op maagbloeding. Of dit bij Dufy ook inderdaad het geval was, weten we niet. Het lijkt er wel veel op dat hij inderdaad het slachtoffer was van die bijwerking.

Raoul Dufy, *La Cortisone*, 1951.

Dit is het vijfde deel in een serie over kunstenaars met reuma. Eerder schreven we over Augustus Renoir (ReumaMagazine 1-2022), Antoni Gaudí (ReumaMagazine 2-2022), Jean-Baptiste Camille Corot (ReumaMagazine 3-2022), Paul Klee (ReumaMagazine 4-2022) en Peter Paul Rubens (ReumaMagazine 1-2025).

hij in 1946 in Hôtel des Thermes Pujade in Amélie-les-Bains, een zo groot kuuroord dat hij “er een half uur over deed om van zijn kamer naar de eetzaal te komen”. Toen ook kuren weinig of niets uithaalden, ging Dufy kijken naar de mogelijkheden van alternatieve geneeskunde. Hij ging onder andere over tot een dieet gebaseerd op wortelen.

In 1950 werd een behandeling met het sterk ontstekingsremmende middel cortison voorgesteld. Dit medicijn was toen nog niet zo lang beschikbaar (zie kader). Het was nog niet overal op de markt. Dufy moest voor zijn behandeling dan ook naar New York reizen. Hij was bijna bedlegerig, kon nauwelijks staan en bewoog zich moeizaam voort op twee krukken. De behandeling leidde tot complicaties zoals diarree en oedeem. Maar toch was Dufy weer in staat zonder enige hulp zijn tubes verf aan te drukken, iets wat hij lange tijd niet had gedaan. Hij kon weer schilderen, keerde terug naar Parijs en kreeg weer zin in het leven. In de Franse hoofdstad werd hij door artsen als een soort wonder onderzocht: Dufy was een van de eerste patiënten met RA die corticosteroïden kreeg! En met welk resultaat: hij vond zijn creativiteit in het schilderen terug. Uit dankbaarheid schilderde hij het stilleven ‘La Cortisone’.

Het tijt keerde. Op 24 februari 1953 schreef hij te worstelen met zijn lever, darm en maag. “Ik ben nog steeds erg zwak en in volledige rust.” Een maand later stierf hij aan een maagbloeding, mogelijk een bijwerking van de behandeling met cortison.

Met medewerking van Ronald van Vollenhoven, hoogleraar reumatologie, voormalig hoofd van de afdeling Reumatologie en klinische immunologie van Amsterdam UMC.

NOORTJE KRIKHAAR

